

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 371.1+6(07)

Олег Авраменко

УЧИТЕЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЙОГО РОЛЬ В СУЧАСНОМУ ТЕХНОГЕННОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В статті з'ясовано роль технологічної освіти в оволодінні підростаючим поколінням знаннями про сутність технологічних перетворень навколишньої дійсності. Здійснено обґрунтування необхідності і важливості технологічної освіти у підготовці підростаючого покоління до життя у сучасній техносфері. Доведено, що до найактуальніших завдань, що визначають стан підготовки молоді до життя в умовах техносвіту, слід віднести забезпечення якісно нового рівня технологічної освіти.

Ключові слова: *техніка, технології, технологічна освіта, вчитель.*

Кінець ХХ – початок ХХІ століття засвідчив застосування новітніх технологій, які суттєво вплинули на умови і характер праці, загалом – трудової діяльності, що найбільш відчутно в технічних галузях. Сучасна теорія навчання та виховання все більше звертається до людини та процесів, що виникають унаслідок діяльності, спілкування та спеціального педагогічного впливу [7].

В системі освіти України відбувається процес критичного переосмислення пройденого шляху, зламів ідеологічних стереотипів, пошуку нових перспективних напрямків розвитку. Магістральною лінією сучасної педагогіки стає комплексна розробка проблем формування особистості на основі демократизації навчально-виховного процесу. До найактуальніших завдань, що визначають стан підготовки молоді до життя в умовах техносвіту, слід віднести забезпечення якісно нового рівня технологічної освіти.

Технологічна освіта, як невід'ємний елемент загальної середньої освіти, пройшла декілька стадій розвитку. У свій час, значний вклад у розробку теоретичних і практичних питань політехнізму внесли такі вчені початку двадцятого століття, як П. Блонський, С. Гайсинович, М. Гончаров, О. Калашников, Н. Крупська, М. Пістрак, С. Шабалов. Виявленню підходів до визначення змісту політехнічної освіти присвячені праці П. Атутова, С. Батишева, Ю. Васильєва, В. Ледньова, М. Скаткіна, Д. Тхоржевського, С. Шаповаленка та інших; місце і роль загальноосвітніх предметів в політехнічній освіті визначались В. Зубовим, умови поєднання навчання з продуктивною працею учнів – В. Мадзігоном та В. Серіковим. Механізми й процеси формування технічних знань та вмінь

досліджувалися психологами І. Колошиною, Т. Кудрявцевим, Є. Міллеряном, В. Чебишевою, Є. Ферапонтовою та іншими.

Незважаючи на більш ніж сторічну історію політехнічної освіти в педагогічній теорії та практиці, роль освітньої галузі «Технологія» як елемент системи «Техносвіт – технологічна освіта» не розглядалася. Саме тому метою даного дослідження є обґрунтування необхідності і важливості технологічної освіти, зокрема вчителя технологій, у підготовці підростаючого покоління до життя у сучасній техносфері.

Виразником перетворюючої діяльності людини стали технології, які відображають сукупність способів і засобів праці, кваліфікацію працівників, розвиток інфраструктури. Сучасне техногенне середовище характеризується різноманітністю технічних засобів і технологій, які за своєю сутністю і призначенням дають змогу забезпечити гарантоване отримання необхідного продукту праці відповідно до заданих цілей діяльності. Характер технічної оснащеності суспільства і наявних технологій у їх сукупності відображають рівень інтелектуального, духовного потенціалу суспільства, можливості самореалізації кожної людини.

Сучасному суспільству в цілому і кожній людині, зокрема, треба знаходити та застосовувати оптимальні засоби перетворення речовини, енергії та інформації, передбачати результати власної діяльності, відчувати моральну відповідальність, забезпечувати комфортне існування природи, суспільства і техносфери. Саме тому нова парадигма сучасної й майбутньої освіти повинна носити технологічний характер [5].

Безперечно, що підростаючому поколінню потрібно оволодівати знаннями про сутність технологічних перетворень навколишньої дійсності. У кожного школяра повинні бути сформовані чіткі уявлення про способи перетворюючої діяльності людини, її еволюцію й тенденції розвитку, результати і наслідки впливу на особистість, суспільство і природу. Необхідною умовою усвідомлення проблем і процесів техногенного розвитку суспільства слід вважати наявність знань і вмінь виконувати різні перетворюючі процедури, прогнозувати і проектувати власну діяльність у техногенному середовищі, що безперервно змінюється й ускладнюється.

Практичне засвоєння технологічних закономірностей перетворюючої діяльності, професійне самовизначення може здійснюватися тільки за наявності у структурі загальної середньої освіти відповідної освітньої галузі. Вона покликана забезпечувати формування культури праці, технічної культури, практичних знань і вмінь, що відображають поширені способи, засоби, процеси, результати і наслідки пізнання, застосування, отримання або перетворення об'єктів природного, штучного і соціального середовища, чого не забезпечує жодний інший напрям загальної освіти. Така галузь під назвою «Технологія» має місце у базовому навчальному плані загальноосвітньої школи України [3].

В умовах оновлення галузі «Технологія» трудова діяльність учнів повинна бути наповнена інтелектуальним змістом, а уроки мають створювати умови для реалізації індивідуальних можливостей кожного учня. Як загальноосвітній предмет, уроки технологій повинні ознайомити учнів із загальними відомостями про основи виробництва, сучасну техніку й технології, процеси управління, основні групи професій та професійні вимоги, залучити учнів до творчо-інтелектуальних і технологічних робіт, сформувати навички розв'язання творчих практичних завдань. У зв'язку із цим перед учителем технологій ставиться завдання не лише навчити кожного учня сукупності трудових операцій та прийомів, а й сформувати технічно освічену особистість, здатну швидко адаптуватися до стрімких змін у сучасному техногенному середовищі, вміти сприймати нове, приймати рішення, виконувати творчу роботу.

Оволодіння в школі сучасними технологіями означає необхідність формування в учнів правильного, дійсно культурного ставлення до них не лише як засобу перетворення оточуючого світу з метою задоволення різних потреб людини, але і як до засобу виживання людства, використовуючи найновіші та традиційні технологічні досягнення з позиції здорового глузду. Володіння засобами перетворюючої діяльності стає одночасно і показником розвитку культурного рівня особистості.

При визначенні завдань та ролі вчителя технологічної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах потрібно опиратися на Концепцію технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України та Державний стандарт освітньої галузі «Технологія», де чітко прописано мету, завдання та принципи трудової підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Державний стандарт базової і повної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14 січня 2004 р., передбачає введення нової освітньої галузі «Технологія», основною метою якої є формування технічно та технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя та активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, набуття школярами життєво необхідних знань та вмінь і навичок ведення домашнього господарства й сімейної економіки, основних компонентів інформаційної культури учнів, забезпечення умов для їх професійного самовизначення, вироблення в них навичок творчої діяльності, виховання культури праці, здійсненні допрофесійної та професійної підготовки за їх бажанням і з урахуванням індивідуальних можливостей.

«Технологія» – це освітня галузь, в основі якої лежить перетворююча діяльність людини в матеріальному світі, спрямована на створення навчального середовища, для розкриття й розвитку в учнів здібностей в особистісно-зорієнтованій сфері проектування та виготовлення виробів і ознайомлення в процесі роботи з різними матеріалами, інформацією й іншими ресурсами у відповідності до потреби творчої ідеї учнів.

Технологічна освіта – це процес і результат засвоєння системи знань про сучасне виробництво, формування комплексу вмінь поведінки з засобами праці, підготовка підрастаючого покоління до активної трудової діяльності. Технологічна освіта є складовою частиною загальної освіти, основним елементом професійної підготовки.

Зміст професії педагога виявляється в його діяльності – системі взаємодії суб'єкта зі світом, що постійно змінюється і в процесі якої формується, втілюється в об'єкті психічний образ та реалізуються відносини суб'єкта. Зазначимо, що педагогічна діяльність – це особливий вид соціальної діяльності, що передбачає передачу від старших поколінь до молодших накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві. До структури педагогічної діяльності належать такі компоненти: мета діяльності (формування особистості учня як гідного громадянина країни); суб'єкт (учитель, педагогічний колектив школи); об'єкт (учень); сукупність дій і операцій, за допомогою яких реалізується діяльність (способи, прийоми впливу вчителя на учнів); результат діяльності (рівень сформованості необхідних рис і якостей особистості учня) [4, с. 378].

У сучасному постіндустріальному суспільстві постає проблема формування вчителя інноваційного типу, якому властиві такі якості, як: гнучка адаптація у змінних життєвих ситуаціях, самостійне набуття необхідних знань, вміння застосовувати їх на практиці, знаходження «свого місця» впродовж життя; самостійне критичне мислення, вміння бачити труднощі та шукати шляхи їх раціонального подолання; здатність генерувати нові ідеї та творчо їх втілювати; вміння правильно та оперативно працювати з інформацією та оперувати нею; здатність налагоджувати позитивні стосунки з колективом, родиною, оточуючим середовищем; висока моральність, відповідальність за себе та за долю суспільства [6, с. 107].

Професійна підготовка майбутніх вчителів технологій є фундаментом, з якого починається вирішення проблем освіти, і ґрунтується не лише на знаннях у певних професійних галузях педагогіки, психології, але й на загальній технологічній культурі. Кожному майбутньому вчителю технологій, викладачу технічних дисциплін потрібна ґрунтовна підготовка, що спонукатиме до креативного-інноваційного вирішення професійних завдань з їх використанням, до зростання відповідних педагогічних професійних якостей. Підвищення педагогічного професіоналізму не є можливим без якісної підготовки в сфері інформаційних і телекомунікаційних або освітніх технологій. Вони є потужним інструментом прискорення прогресу в усіх сферах суспільного розвитку, що визначають міру доступу до нового інформаційного стилю життя суспільства та сформованості освітнього середовища. Системний

підхід до технологічної підготовки, реалізований у вищому навчальному закладі, може бути зразком для майбутніх вчителів, подальша професійна діяльність яких буде суттєво допомагати ефективній роботі всієї системи освіти.

Така професійна підготовка майбутнього вчителя є можливою, завдяки:

- інтенсивному розвитку сфери освіти;
- особливостям роботи з інформацією, технологією, технікою;
- системному підходу до формування сукупності індивідуальних освітніх умінь і систематизації знань;
- системо утворюючому призначенню технічних та технологічних знань.

Удосконалення та модернізація сучасної системи освіти привертає посилену увагу науковців до проблеми інтеграції техніки та технологій до змісту й організації навчального матеріалу, педагогічної діяльності викладача і навчальної роботи майбутнього вчителя в техноосвіті. Ефективне використання, наприклад, інформаційних технологій сприяє підвищенню якості освітнього процесу, посиленню національної освіти та науки у відкритому освітньому просторі і надає можливість вибудувати індивідуальну освітню траєкторію якісно нового рівня.

У ході реформування системи вищої освіти в Україні актуалізується проблема оновлення, перегляду підходів, змісту, технологій підготовки фахівців для різних сфер діяльності. У якості одного з таких підходів пропонується використовувати компетентнісний підхід.

Аналіз ряду досліджень, програмних документів по розвитку системи освіти показує, що серед сучасних нормативних вимог до підготовки випускника вузу найважливішим виступає сформованість у нього різних компетенцій [2].

Реалізація сучасних вимог до професійної підготовки випускників вузів припускає досягнення інтегрованого кінцевого результату освіти, у якості якого може розглядатися сформованість у випускника ключових компетенцій як єдності узагальнених знань і умінь, універсальних здібностей і готовності до вирішення великих груп задач – від особистісних до соціальних, професійних і спеціальних професійних компетенцій, що визначають володіння власне професійною діяльністю на досить високому рівні, готовність до інновацій у професійній області.

Таким чином, застосування компетентного підходу до підготовки вчителів технологічної освіти припускає усвідомлення всіма суб'єктами освітнього процесу кінцевої мети своєї діяльності: підготовку фахівця що володіє як ключовими, так і спеціальними професійними компетенціями, здатного вирішувати різноманітні задачі педагогічної практики, готового до інноваційної діяльності, що має високу мотиваційну спрямованість на високопродуктивну працю, що усвідомлює суспільну значимість самої

професії і свою роль педагога у реалізації соціальних функцій.

Виходячи із сучасних соціально-економічних позицій, метою технологічної освіти в школі є підготовка учнів до самостійного життя і діяльності в демократичному громадянському суспільстві з ринковою економікою, що вимагає від молоді оволодіння такими елементами загальної культури особистості як мобільність, комунікабельність, гнучкість, здатність до прогнозування, самостійність, активність, уміння працювати в колективі.

Отже, основними вимогами до вчителя технологій та його роль в школі у цьому напрямі мають полягати у:

- розвитку активної, самостійної, здатної до самоорганізації, відповідальної, заповзятливої і мобільної особистості учнів;
- формуванні у школярів готовності до співпраці, розвиток здатності до творчої діяльності, толерантність, терпимість до чужої думки, вміння вести діалог, шукати і знаходити змістові компроміси;
- оволодінні учнями основами економіки і підприємництва, уміннями раціонально господарювати;
- формуванні умінь самостійно здобувати й інтегрувати знання з технологій з іншими предметами і застосовувати їх у своїй практичній діяльності;
- підготовці випускників до професійного самовизначення і соціальної адаптації
- ініціативності, вмінні кооперуватися з іншими, робота в групі і спільне навчання, вміння оцінювати явища, здатність порозумітися з іншими і переконувати, схильність до розв'язання проблем, планування, самоосвіти, а отже, вміння здобувати і опрацьовувати інформацію [1].

Життя сучасної людини неможливе без технологічних знань у зв'язку із тим, що її відносини із світом завжди технологічні. Об'єм знань та умінь невпинно і дедалі швидше зростає. З цього випливає важливість приведення шкільної освіти у відповідність з сучасними досягненнями науки і техніки, ретельного відбору з цих досягнень того, що повинні засвоїти учні протягом шкільного навчання і без чого не може бути сучасної освіченої молоді людини, готової до свідомого вибору професії, до праці, до подальшого навчання. Найважливіша роль у цьому процесі все ще залишається за вчителем. Учені стверджують, що при ознайомленні учнів із світом нових технологій повинні поєднуватися теорія і практика, у цьому велика роль належить урокам освітньої галузі «Технології».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. Б. Вимоги до особистості вчителя трудового навчання / О. Б. Авраменко // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький : Авіст, 2007. – С. 257–261.

2. Авраменко О. Б. Компетентнісний підхід при вивченні технічних дисциплін у професійній підготовці майбутніх учителів технології / О. Б. Авраменко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2011. – № 3. – С. 292–296.
3. Калігаєва О. О. Зміст і методика вивчення курсу «Основи виробництва. Інформаційні технології виробництва» в загальноосвітній школі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Калігаєва О. О. – К., 2006. – 206 с.
4. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за заг. ред. І. А. Зязюна. – 2-е вид., доп. і перероб. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
5. Сидоренко В. К. Основи техніки і технології : навчальний посібник / В. К. Сидоренко, Г. В. Терещук, В. В. Юрженко. – К. : НПУ, 2001. – 163 с.
6. Сисоєва С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу : монографія / Світлана Олександрівна Сисоєва. – Хмельницький : ХГПА, 2008. – 324 с.
7. Хлопов А. М. Роль новітніх технологій у підготовці майбутнього вчителя освітньої галузі «Технології» / А. М. Хлопов / Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2006. – Вип. 18. – С. 132–136.